

HET CONCEPT 'ERFgoedhuis': EEN NOODZAAK VOOR ELKE GEMEENTE?

Het Erfgoedhuis Kortenberg als casus

[Henri Vanoppen¹] Kortenberg is een residentiële gemeente met iets meer dan 18.000 inwoners in de provincie Vlaams-Brabant, gelegen tussen Brussel en Leuven. In 1967 kocht de gemeente Erps-Kwerps de directeurswoning bij het klooster om er de pastorie of eerder de dekenij van te maken. In 2002 verliet Paul Gauchez, de laatste pastoor van Erps (tevorens ook de deken van Erps), deze dekenij. Een herenhuis met een prachtige tuin in het centrum van de gemeente was een grote kans. Een nieuwe functie wachtte dit historische gebouw op het Dorpsplein, nr. 16, te 3071 Erps-Kwerps.

EEN DIRECTEURSWONING WERD DEKENIJ

Een propagandaprent van rond 1900 'Souvenir. Pensionnat dirigé par les Religieuses Servantes de Marie à Erps-Querbs' geeft ons een veel te groot beeld van een moederklooster. Vooraan bemerkt men een u-vormig gebouw. Dat is het moederhuis van de Dienstmaagden van Maria van Erps, een onderwijsorde opgericht kort na de stichting van België, met het Franstalige meisjesspensionaat. Achteraan op de prent vinden we de spoorweg Brussel-Leuven, die van 1866 dateert. Even daarvoor bemerken we de kleuterschool of de 'marmitekesschool' en de lagere meisjesschool van dezelfde kloosterorde tegen de Engerstraat, beide Nederlandstalig. Middenin ligt de hoeve van het klooster. Rechts situeert zich het park met de Lourdesgrot. Waar dit park ligt, lag in het midden van de 19^e eeuw de jeneverstokerij Vanderelst-Ectors, die door het klooster aangekocht en afgebroken werd. Tussen de hoeve en de basisschool ligt de Wiesbeek met het typische bruggetje. Links vinden we de woning van de directeur van het klooster en de neogotische dekenale Sint-Amanduskerk van Erps. Bij nadere bestudering blijkt de propagandaprent sterk overdreven. Men krijgt de indruk dat het klooster geheel Erps omvat. Het moederklooster is nu het RVT O.-L.-Vrouw van Lourdes en de basisschool heet nu de vrije school Mater Dei. Op het einde van de 19^e eeuw, toen mannen niet langer welkom waren in het moederhuis, kreeg de directeur een afzonderlijke villa, voldoende verwijderd van het klooster. Het was een symmetrisch bakstenen herenhuis met de deur in het midden, twee vensters links en rechts op het gelijkvloers. De directeurswoning was tegelijk een hooghuis of een woning met een 'stagie' zoals dat volgens het kadaster paste voor een rijkere woning. De eerste directeur die

De propagandaprent van het Franstalige pensionaat van de Dienstmaagden van Maria van Erps rond 1900 met links, onder de kerk, de directeurswoning, het huidige Erfgoedhuis Kortenberg. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

er woonde op het einde van de 19^e eeuw, was E.H. Jozef Van de Velde. Jaren later kwam door het ontslag van de pastoor in 2002 de dekenij vrij te staan. In Erps waren zowel de vier heemkringen als de kerkfabriek Sint-Amandus Erps kandidaat om een aantal lokalen te benutten. De gemeente Kortenberg was de eigenaar van het pand en dus de derde partner.

EEN CULTURBELEIDSCOÖRDINATOR EN EEN CULTURBELEIDSPLAN

Ondertussen konden de Vlaamse gemeenten een beroep doen op een cultuurbeleidscoördinator door het Decreet van 13 juli 2001 op het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid en door het Besluit van 11 januari 2002 ter uitvoering

van dit decreet. In Kortenberg werd Freek Rombouts aangeworven als cubelco, die het Cultuurbeleidsplan Kortenberg opstelde. Het hoofdstuk erfgoed in dit cultuurbeleidsplan was vrij uitgebreid en werd opgesteld in samenwerking met de heemkundige wereld (de vier heemkringen en de archeologische vereniging). Er werd daarbij sterk de nadruk gelegd op monumentenzorg. Een monumentenplan was hiervoor noodzakelijk. Het volledige erfgoedbeleid, dat gemoderniseerd moest worden, vereiste dat men tot nieuwe structuren zou komen.

Kortenberg telde vier heemkringen, één per deelgemeente:

- de Cultuur-Historische Vereniging van Erps-Kwerps, gesticht in 1971;
- het Comité 1000 jaar Meerbeek, gesticht in 1978;
- de Gildenkamer van Midden-Brabant, heemkring van de deelgemeente Kortenberg, gesticht in 1979;
- het Prinsdom Everberg, gesticht in 1995.

Ondertussen was ook de Archeologische Werkgroep Kortenberg in 2002 opgericht. De vijf verenigingen besloten in 2003 het

Erfgoedhuis Kortenberg te vormen om als één partner op te treden wat betreft de sector erfgoed. Intussen kwam er ook de nieuwe wetgeving wat betreft de vzw's en op 26 december 2003 werd dan ook het Erfgoedhuis Kortenberg vzw opgericht. In de statuten van de vzw staat onder artikel 3:

“De vereniging heeft tot doel de lokale geschiedenis, de heemkunde, de volkskunde, de archeologie en de genealogie te onderzoeken in de ruimste betekenis van het woord. Ze wil dit doen door een tijdschrift, monografieën, voordrachten, tentoonstellingen, het organiseren van uitstappen en groepsreizen, het nemen van initiatieven ter bescherming van het regionaal historische, archeologische en volkskundige patrimonium, het bijhouden van documenten raadpleegbaar in het documentatiecentrum, het bijhouden van collecties, die passen bij het materiële erfgoed, alsook daden en activiteiten in de ruimste zin van het woord tot het bekomen van het bovenstaande doel.”

Het Erfgoedhuis Kortenberg kent een Raad van Bestuur, een Algemene Vergadering en werkgroepen of secties. Op de eerste Algemene Vergadering van 8 januari 2004 werd de Raad van Bestuur verkozen met als voorzitter dr. Henri Vannoppen, als secretaris Maurice Vanderauwera en als penningmeester Chris Borgions.

HET AKKOORD MET DE GEMEENTE KORTENBERG

Op 10 maart 2003 keurde de gemeenteraad van Kortenberg de overeenkomst voor het gebruik van de pastorie van Erps door het Erfgoedhuis Kortenberg en de kerkfabriek van Erps goed. De gemeente Kortenberg onderhandelde dus met twee partners. Er werd een overeenkomst afgesloten voor dertig jaar en dat vanaf 1 april 2003. De verdeling van de plaatsen tussen het Erfgoedhuis Kortenberg en de kerkfabriek Erps werd omschreven. Het buiten- en binnenonderhoud, de kosten van water, gas en elektriciteit, verwarming en huisvuil en de onroerende voorheffing vielen ten laste van de gemeente. De gemeente betaalde ook de verzekering van de inboedel (archieven, stukken in het pre-museumgedeelte, documentatiecentrum).

De vzw Erfgoedhuis en de kerkfabriek Erps engageerden zich om in overleg met de gemeente en de cultuurbeleidscoördinator de Erfgoeddag te organiseren. Het documentatiecentrum van het Erfgoedhuis Kortenberg moet ook elke tweede donderdag van de maand tussen 18.00 en 20.00 uur open zijn voor bezoekers.

DE PROBLEMATIEK VAN DE PAROCHIEARCHIEVEN IN LEEGSTAANDE PASTORIEËN

De parochie krijgt wettelijk een aantal lokalen toegewezen van de gemeente, ook wanneer er geen pastoor meer verblijft in de parochie. Dat is een wettelijke verplichting. De wettelijke partner voor het kerkelijke was de kerkfabriek Sint-Amandus Erps. Zo werd het parochiesecretariaat in het Erfgoedhuis Kortenberg gevestigd.

Jan-Baptist Overloop, suisse van Everberg, met steek, hellebaard en bandelier, zorgde voor de ordehandhaving tijdens de mis. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

Er kwam een akkoord dat ook de kerkfabriek Sint-Petrus Kwerps er kon vergaderen. De archieven van beide parochies zouden er bewaard blijven als een belangrijk deel van het gemeentelijke erfgoed. Het Erfgoedhuis Kortenberg zou voor de klassering instaan in samenspraak met het Rijksarchief Leuven en met de kerkfabriek, die eigenaar bleef van deze archieven. De archieven van Erps zijn volledig geklasseerd. Men werkt nu ook aan de klassering van de archieven van Kwerps. De parochie Meerbeek heeft gevraagd om ook haar archieven naar het Erfgoedhuis Kortenberg over te brengen en om deze op dezelfde wijze te laten klasseren volgens de regels van het Rijksarchief. De archieven blijven ter plaatse, wat ook voor het aartsbisdom Mechelen-Brussel een goede oplossing is, en ze zijn ook consulteerbaar ter plaatse. Bestuurslid Chris Borgions, licentiaat geschiedenis, is verantwoordelijk voor de klassering van de kerkarchieven. Doordat heel wat pastorieën onbemand zijn of gewoon opgedoekt worden, komen er heel wat problemen in verband met de parochiearchieven. Een erfgoedhuis, waar deze parochiearchieven bewaard kunnen blijven, is dan ook een oplossing voor de lokale gemeenschappen. Zowel de pastoor als de suisse of de ordehandhaver in de kerk als de gewone gelovige komen in deze archieven aan bod.

MONUMENTENZORG, EEN MONUMENTENPLAN EN EEN GEMEENTELIJKE COMMISSIE ERFGOED

De gemeente Kortenberg gaf de opdracht aan het Sint-Lukasarchief Brussel om een monumentenplan op te stellen voor de gemeente. De precedentes waren Halle-binnenstad en Knokke-Zoute. Kortenberg was echter de eerste landelijke gemeente, die een Monumentenplan kreeg. Het Erfgoedhuis Kortenberg stelde haar documentatie ter beschikking van het Sint-Lukasarchief Brussel en verleende haar medewerking aan dit project. De woningen werden volgens kwaliteit ingedeeld in categorieën van 1 tot 5. Ondertussen werkte het Erfgoedhuis Kortenberg een aantal dossiers uit rond de belangrijkste historische gebouwen, het monumentale erfgoed. De Cultuur-Historische Vereniging van Erps-Kwerps, één van de vier heemkringen, werd in 2001 laureaat van het project '20 x 50.000 BEF' van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap rond monumentenzorg. Er kwamen ook speciale subsidies in 2003, in 2004 en in 2005 van de provincie Vlaams-Brabant in het kader van monumentenzorg. De Monumentenbrochures van Erps-Kwerps in 2002, Everberg en Meerbeek in 2003 en Kortenberg in 2004 waren daar het resultaat van. Bestuurslid Ernest Gillioen maakte een studie over het Hof van Grave te Everberg. Er kwamen gespecialiseerde studies over het Van Hammehuis en het Hof te Velde te Erps-Kwerps. Voor 2007 wordt een detailstudie van het Pachthof van de Zeven Slapers te Meerbeek voorzien.

Het cultuurbeleidsplan 2003-2007 werd goedgekeurd door de gemeenteraad van 28 april 2003. Dit voorzag de oprichting van de gemeentelijke commissie Erfgoed. Deze werd door de gemeenteraad goedgekeurd op 2 februari 2004. De commissie bestond uit ambtenaren (het diensthoofd Ruimtelijke Ordening, de

Oude foto's van historische gebouwen zoals de Sint-Martinuskerk van Everberg in 1910 passen in de dossiers van monumentenzorg die opgemaakt werden door het Erfgoedhuis Kortenberg. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

Rond 1960 lagen nog heel wat kerkhoven rond de kerk. Dat was ook zo in Everberg. Dit kerkhof is al enkele jaren verdwenen. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

cultuurbeleidscoördinator, de Vlaamse ambtenaar Monumenten en Landschappen Vlaams-Brabant), uit afgevaardigden van gespecialiseerde verenigingen (Erfgoedhuis Kortenberg, Natuurpunt Kortenberg) en externe deskundigen (domeinen geschiedenis, architectuur, monumenten- en landschapszorg, archeologie, volkscultuur). Ze adviseren de gemeente Kortenberg aangaande het erfgoedbeleid en vooral dan de monumentenzorg en de archeologie. Het Erfgoedhuis Kortenberg is hier vertegenwoordigd door bestuurslid Danny Claes namens de heemkundige werking en door bestuurslid Walter Sevenants, licentiaat archeologie, namens de heemkundige werking. Tot de deskundigen behoort Chris Borgions, penningmeester van het Erfgoedhuis.

DE ERFGOED- EN DE MONUMENTENDAGEN ORGANISEREN

Vanaf 2003 werkt het Erfgoedhuis Kortenberg ook mee aan de Erfgoeddag: 'Reizen' (2003), 'Het Gezin' (2004), 'Gevaar' (2005) en 'Kleuren' (2006). Bij 'Het Gezin' werd de Kortenbergenaar gevolgd

van de wieg tot het graf, zowel in het verleden als in het heden. De afdelingen 'Demografische geschiedenis' en 'Volkskunde' van het documentatiecentrum van het Erfgoedhuis waren hiervoor belangrijk. De afdeling 'Volkskunde' telt vijftig archiefdozen. Vooral de collectie rond de levenskrans geeft alle mogelijke gebruiken van de wieg tot het graf weer. Doopgeschenken, doopnaamgeving, kinderspelen, eerste communie, plechtige communie, lentefeest en feest van de vrijzinnige jeugd, loting, huwelijkstradities (schoentje vegen, met de bareel staan, geld werpen, het huis op stelten zetten,...), homohuwelijken, lesbische huwelijken, samenlevingscontracten, gouden en diamanten bruiloften, eeuwelingen, overlijdens- en begrafenisgebruiken. Bij de Monumentendagen kwamen zowel metaal als steen als hout aan bod. De dorps- en eigendomsstructuren werden uiteengerafeld. Een voorbeeld is de jaarschaar of erfpacht. Men vertelde in Erps-Kwerps dat een huis gebouwd op andermans grond niet afgebroken kon worden, wanneer 's morgens de schoorsteen damppte. Dat was een eigendomsbewijs voor 'een

August ('Gust de Schrijnwerker') en Louis Vannoppen tussen hun moeder Leonie Vanhoegaarden ('Nie van Paikke') als schrijnwerkers te Schoonaarde-Erps met hun typische schrijnwerkervoerschoot in de jaren '30 van de vorige eeuw. Deze beroepskledij behoort tot het verleden. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

Notariële affiches worden ook in het Erfgoedhuis Kortenberg bewaard. Veldwachter Leopold Vanhoegaarden van Everberg (rechts) riep de partijen hout en de boedels op bij openbare verkopen. Hij werd gefotografeerd met zijn zoon en zijn echtgenote Bernardine Vanderseypen. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

huis van 99 jaar'. Een huis bouwen was voor de armen dan ook collectief nachtwerk. De schouw was in steen, de rest was hout en leem. Men kan bij 'Volkskunde' documentatie vinden over ambachten (molens, bakkers, gareel- en zadelmakers, smeden, schoenmakers, schrijnwerkers, kuipers, blokmakers, boomzagers, metselaars, imkers,...). Bij de Monumentendag rond hout kon men hier terecht voor foto's van de schrijnwerker met zijn voorschoot. Ook de affiches rond de verkoop van schaarhout op het einde van de 19^e eeuw konden worden geconsulteerd. Maria Rütten en Lieve Boone, bestuursleden van het Erfgoedhuis Kortenberg, legden zich vooral toe op klompen en klompenmakerij. Uit sociaal-economische studies wisten ze dat rond 1900 klompen belangrijk waren in het Land van Waas, in Oost-Brabant (Diest, Aarschot) en in Wallonië. De mannenklomp werd vooral in Vlaanderen geproduceerd, de vrouwenklomp in Wallonië. Het leek wel een Belgisch compromis. De zwarte vrouwenklompjes heten in Midden-Brabant nog steeds 'Franse blokskes' of 'Walinnnetjes'. Er zijn in Vlaanderen nog twee klompenmakerijen: één in Grobbendonk en één in de streek van Geraardsbergen. De moderne methodes om klompen te vervaardigen werden bestudeerd in Grobbendonk. Men ging ook op zoek naar de klompendragers: de smeden, de boeren, de schrijnwerkers en de 'jaks' of de schoolkinderen, die het na WO1 thuis niet zo breed hadden. Schoolfoto's brachten hier soelaas. Ook in het strafstelsel op school kwamen de klompen voor. De scherpe kanten van de klomp konden namelijk behoorlijk pijn doen. Alle verhalen werden speciaal genoteerd en toegevoegd met de bron in de farde 'Klompenmakers'. De cultuurbeleidscoördinator Freek Rombouts woont de werkvergaderingen van het Erfgoedhuis Kortenberg bij, wat belangrijk is voor de uitwerking van de monumenten- en de erfgoeddagen.

DE CARTOTHEEK EN HET PRENTENKABINET

Het Erfgoedhuis Kortenberg heeft ook een cartotheek waarbij de meeste kaarten uit het Ancien Régime en het Nieuwe Regime dateren. Het prentenkabinet omvat heel wat tekeningen, o.a. de prachtige collectie van bestuurslid Julius Cresens. Historische gebouwen en bakhuizen zijn hier hoogtepunten van.

In de Langestraat te Kampenhout maakte men rond 1900 de 'typische' Kampenhoutse stoel. Deze stoel was meestal uit beuk, soms ook uit eik of uit olm. De horizontale delen (sporten en leuning) moesten uit droog hout zijn, de verticale delen (poten) uit halfdroog hout. Deze Kampenhoutse stoel uit 1907 te Erps-Kwerps is één van de zes stoelen die bakker August Vannoppen in Haren aan zijn jongere broer Henri als huwelijksgeschenk gaf. Foto: Willy Vander Velden, 1997.

HET DAGELIJKS LEVEN IN AL ZIJN FACETTEN VROEGER EN NU

Volksmuziek, volkslied, volkstal (met de bijnamen), volksdans en volksinstrumenten zijn andere items die we onder 'Volkskunde' terugvinden. De bekende musicoloog Hubert Boone is immers ook de erevoorzitter van één van de vier heemkringen nl. de Gildenkamer van Midden-Brabant. Vlaanderen zou Vlaanderen niet zijn zonder sagen en legenden, zonder lodder met zijn keet of kludde, zonder heksenverhalen. Lodewijk Van Beethoven stamt uit de streek – in Nossegem wonen nog twee Van Beethovens – en zijn stammoeder Josyne Van Vlasselaer, de echtgenote van Aert Van Beethoven uit Kampenhout werd in Brussel op het einde van de 16^e eeuw als heks verbrand. De volksgeneeskunde met de kruidenboeken verdient ook een gespecialiseerd onderzoek.

Heel wat fardes zijn gewijd aan de jaarkrans met zijn volksgebruiken. Enkele voorbeelden: Kerstmis, Nieuwjaar, drie-koningenzingen, hanenkappen met vastenavond, meiboomplantingen, bedevaarten, kermissen, de nalaat (of naogstfeesten wanneer de aardappelen geoogst zijn), Sint-Maarten, de Graaf van Halfvasten of 'Peke Greef' of Sint-Nicolaas voor de arme mensen. De reuzen, de zandtekeningen, de wooncultuur, de planten ('den boerenhof') en dieren, jacht en stroperijen, stoeten en 'nouveau folklore' (Sint-Valentijn, Abraham, Moederdag, Vaderdag, Halloween, Witlooffeesten) worden evenmin vergeten.

Een belangrijk deel is ook gewijd aan de geschiedenis van de voeding (spijskaarten, oude keukenboeken, de verschillende keukenproducten per periode). De varkenshoeder uit de middeleeuwen wees erop dat varkensteelt een belangrijke plaats bekleepte in onze voeding. De varkens werden in de bossen gevoed en aten daar eikels, wat ook verklaart waarom het varkensvlees vrij mager was. Men vindt er de verbanden tussen de sorbets en de ijskelder in onze kastelen in Vlaanderen. Men kan er de evolutie volgen van de aardappelteelt aan de hand van de tiendenprocessen. De pastoors eisten nieuwe tienden op dit product en de boeren gingen hiermee niet akkoord. Zij wensten in de 18^e eeuw aardappelen zonder tienden. Maar ook Montignac, de vegetarische keuken en de gastronomisch maaltijden met Kerstmis en Nieuwjaar anno 2006-'07 worden niet over het hoofd gezien.

De schapraai kon men gebruiken als linnenkast maar ook als de bewaarplaats van voedingsmiddelen in de keuken. Het was een kast met twee 'schuiven' en met twee deuren. In 1891 vermeldde men een schapraai in de boedellijst van Frans Croon te Kampelaar onder Kampenhout. De schapraai, die hier weergegeven wordt, is uit Zaventem afkomstig. Foto: Willy Vander Velden, 1997.

Het schoeisel gaf ook de sociale verschillen in een gemeenschap weer. De armen droegen klompen, de beter gegoeden droegen schoenen. Deze detailfoto geeft enkele leerlingen van de school van Erps-Kwerps in WOI weer. V.l.n.r. August en Marie of 'Mieter' Vannoppen, Marie en Gustaaf Van Tilt. Collectie Erfgoedhuis Kortenberg vzw.

Weer andere fardes zijn gewijd aan de schuttersgilden met verdere evoluties in de richting van doelmaatschappijen en staande en liggende wippen. Ook de duivensport, 'de paardenkoers van de arme man', zorgt voor heel wat documentatie.

MODE EN STREEKDRACHT VOOR GEHEEL VLAANDEREN EN ZELFS VER DAARBUITEN

In het Erfgoedhuis Kortenberg wordt ook een uitgebreide documentatie bewaard rond streekdrachten en mode in samenwerking met de Streekdrachtencommissie van het Instituut voor Vlaamse Volkskunst te Schoten. Men vindt er bijvoorbeeld de signalementen van de verloren gelopen personen voor geheel België van 1830 tot 1880 met heel wat kledijbeschrijvingen. Er zijn ook heel wat fardes betreffende de streekdrachten in de ons omliggende landen. Deze gegevens zijn niet onbelangrijk als vergelijkingsmateriaal.

GENEALOGIE, EEN MUST

In 2006 viert de provincie Vlaams-Brabant haar 900-jarig bestaan. In 1106 stichtte hertog Hendrik I immers het hertogdom Brabant. Duizenden Brabanders zouden rechtstreekse afstammelingen van de hertogen Jan I, Jan II en Jan III van Brabant zijn. De verklaring is eenvoudig: onze hertogen waren zeer 'productief' en hadden heel wat onofficiële nakomelingen. Via de hertogen van Brabant gaat al van Brabanders zagezegd terug tot Karel de Grote en zo tot Arnulf van Metz en dan zitten we in de 7^e eeuw. Dat is de 'spectaculaire' genealogie, die tot de verbeelding spreekt. Wie er wil nu niet afstammen van Karel de Grote? Deze gegevens vinden we terug in het deel genealogie. Bestuurslid Danny Claes coördineert deze afdeling. Men kan er ook de gezinsstructuren van 1600 tot 1820 vinden van een 20-tal parochies in de streek. Ze werden opgesteld door Jeanne Servranckx uit Ekeren. Maar er zijn ook een groot aantal fardes betreffende families uit de streek. Deze afdeling is werkelijk een paradijs voor genealogen, die er ook gretig gebruik van maken. Ook geboorteaankondigingen, huwelijksaankondigingen, bidprentjes en doodsbrieven vindt men hier terug.

ARCHEOLOGIE ZIT IN DE LIFT

De afdeling archeologie omvat de archeologische vondsten uit de streek. Spectaculaire opgravingen waren deze van Villershof en deze van de toren van het kasteel van Hagedocht, beide onder Erps-Kwerps. De expo 'Leven en dood op het Villershof. Kortenbergse sporen van Brabants verleden' in 2006 was er het resultaat van. De archeologen Johan Hoone, Katrien Sturtewagen en Walter Sevenants zorgden voor de opgraving van deze middeleeuwse site in 2004 en tekenden voor de expo. In 2005 werd de toren van het kasteel van Hagedocht opgegraven.

Dit kasteel verdween in de tweede helft van de 18^e eeuw. Er bleven duidelijke 18^e-eeuwse plannen van dit kasteel bewaard in de archieven. Deze vormden ook het uitgangspunt voor de opgravingen. Archeoloog Walter Sevenants maakte ook een volledig overzicht van de archeologische vondsten in Groot-

Kortenberg van het neolithicum tot de volle middeleeuwen. Bij de opgravingen wordt er gewerkt met subsidies van de Vlaamse Gemeenschap, van de provincie Vlaams-Brabant en van de gemeente Kortenberg. Er wordt ook een beroep gedaan op sponsors. Sommige opgravingen gebeuren door vrijwilligers, maar steeds berust de leiding bij een archeoloog. Er zijn ook heel wat noodopgravingen. Bij elke bouwvergunning van de gemeente Kortenberg, gaat de archeoloog eerst op het terrein na of er geen archeologisch onderzoek nodig is. Dat is ook een wettelijke verplichting van stedenbouw.

SOCIAAL-ECONOMISCHE GESCHIEDENIS

ROND VILLA'S EN WITLOOF

De villacultuur is typisch voor Kortenberg. Bestuurslid Marie-Josèphe Daxhelet-Vander Reydt verzamelt in dat kader alle gegevens over de levenswijze in deze villa's, die hun hoogtepunten kenden in de Belle Epoque en tijdens het interbellum. De sociale verhoudingen tussen de burgerij en het dienstpersoneel worden bestudeerd.

Ook de landbouwgeschiedenis en de geschiedenis van de hoeves komen uitgebreid aan bod in het documentatiecentrum. Kortenberg is de hoofdstad van het witloof, het witte goud van Brabant. Een maximum aan historische en volkskundige documentatie rond deze teelt wordt in het Erfgoedhuis bewaard. Deze documentatie vormde ook de basis voor het nieuwe Witloofmuseum te Kampenhout, waarvan het Erfgoedhuis Kortenberg één van de promotoren was.

POLITIEKE GESCHIEDENIS, BELANGRIJK VOOR UNIVERSITEITSSTUDENTEN

De gemeentelijke ambten zowel in het Ancien Régime als in het Nieuwe Régime komen hier aan bod. Men vindt er alle gegevens rond de ambtskledij van burgemeesters en schepenen van 1800 tot nu. De pamfletten van de verkiezingen voor de verschillende instellingen (gemeenteraad, provincieraad, Vlaamse Raad, Belgisch parlement en Europees parlement) worden hier bewaard. Studenten, die een studie willen maken over Leuven-Vlaams, komen in het Erfgoedhuis de verkiezingspamfletten onderzoeken van de parlementsverkiezingen uit die periode.

Ook andere afdelingen vinden we in het documentatiecentrum van het Erfgoedhuis Kortenberg: geschiedenis van de gemeenten, algemene geschiedenis, militaire geschiedenis, cultuurgeschiedenis, kerkgeschiedenis, onderwijsgeschiedenis, persgeschiedenis en hulpwetenschappen.

EEN MODEL VOOR BINNEN- EN BUITENLAND

Meer dan vierhonderd vragen worden jaarlijks door het Erfgoedhuis Kortenberg beantwoord. Websites en digitalisering zijn daarbij belangrijke instrumenten geworden. Ook voor de nodige wetenschappelijke begeleiding moet het Erfgoedhuis instaan en dit gebeurt in samenwerking met Heemkunde Vlaams-Brabant. Tientallen heemkringen en Colleges van Burgemeester

en Schepenen kwamen op bezoek om te zien hoe het Erfgoedhuis Kortenberg werkt.

Op zaterdag 22 juli 2006 bezocht het gemeentebestuur van Parcé (een kleine gemeente bij de stad Fougères) en op zondag 23 juli 2006 bezochten specialisten volksmuziek uit deze streek in Bretagne in Frankrijk het Erfgoedhuis Kortenberg om te zien hoe ze in hun eigen streek, liefst in Parcé, een 'Maison du Patrimoine' zouden kunnen organiseren met als basis de principes van het Erfgoedhuis Kortenberg.

Het Erfgoedhuis Kortenberg leende in 2006 stukken uit het pre-museum (o.a. trouwkledij en strijkijzers van rond 1900) uit voor een expo rond het leven in België in 1900 in het Hotel Bellevue van de Christelijke Mutualiteiten in Wengen bij de Jungfrau in het Lanterbrunnental in Zwitserland. Iedereen kan een beroep doen op een instelling zoals het Erfgoedhuis.

Heemkunde en de geschiedenis van het dagelijks leven hebben een grote evolutie ondergaan en zullen in de toekomst een nog grotere maatschappelijk rol spelen. Heemkunde speelt een belangrijke sociale rol in een wereld van verstedelijking en van globalisering. Het verleden en het heden moeten degelijk bijgehouden worden. Daarom zullen Erfgoedhuizen als lokale documentatiecentra een essentiële rol spelen in het cultuurbeleid van een gemeente.

DE WEBSITE

Bestuurslid Gustaaf Salens is de webmaster van de website van het Erfgoedhuis Kortenberg. Op www.erfgoedhuis-kortenberg.be vind je het bestuur van het Erfgoedhuis Kortenberg terug. Men krijgt er een korte geschiedenis van de vier deelgemeenten van Kortenberg (in vier talen: Nederlands, Frans, Engels en Duits), de volkskunde, de archeologie en de toponymie van de gemeente. Er is ook een inventaris van het documentatiecentrum op de site te vinden. Ook de belangrijkste historische gebouwen met foto en geschiedenis vinden we terug. Wat de bibliografie betreft krijgen we een overzicht van de tijdschriften *Curtenberg* van het Erfgoedhuis Kortenberg en van *Midden-Brabant*, het tijdschrift van de Gidsenbond Dijleland. Ook de bibliografie van de bestuursleden en van de erevoorzitters komt aan bod.

DE PRAKTISCHE WERKING VAN HET ERFGOEDHUIS

Het onderwijs is een zeer belangrijk element in het Erfgoedhuis Kortenberg. De studenten van nu zijn de heemkundigen van de toekomst. We leggen daar sterk de nadruk op. Studenten maken ook handig gebruik van het Erfgoedhuis. Leerlingen moeten op interview gaan. Er zijn heel wat thema's: tweehonderd jaar eten en drinken in je gemeente, tweehonderd jaar wonen in je gemeente, de jodenvervolgving in je gemeente, WOII in je gemeente, vrije tijd in je gemeente, de levensloop in je gemeente. De studenten moeten een kwartierstaat opstellen met alle mogelijke bewijsstukken. Het Erfgoedhuis is de redding. Leerlingen zullen liever aan geschiedenis doen via deze methode en die eindwerken worden niet vergeten. Zo zei een leerling van de retorica op het

Het verdwenen bakhuis Vrebos in de Alfons De Witstraat te Meerbeek.
Tekening: Julius Cresens, 1986.

examen tegen zijn leraar geschiedenis: "Dat interview over drie generaties vrije tijd, dat is het eerste goede gesprek dat ik met mijn grootvader heb gehad. Ik wist niet dat die man zoveel wist, dat hij zo een goede bron was." Diezelfde grootvader vertelde dat hij voor het eerst eens deftig met zijn kleinzoon kon debatteren, maar dat de kleinzoon soms ook moeilijke vragen stelde. Op 29 maart 2006 werd de studiedag 'De geschiedenis van mijn gemeente' voor het middelbaar onderwijs georganiseerd in het Koninklijk Atheneum van Zaventem in samenwerking met de gemeente Kortenberg, het Ministerie van Onderwijs en het Erfgoedhuis Kortenberg.

www.erfgoedhuis-kortenberg.be

De samenwerking met de openbare bibliotheek is ook belangrijk. Bibliothecaris Bea De Coninck woont de vergadering van het Erfgoedhuis Kortenberg bij en is de bemiddelaar tussen het bibliotheekpubliek en het Erfgoedhuis Kortenberg. Heel wat studenten met vragen over de geschiedenis van hun gemeente, over spookverhalen, over historische figuren uit hun gemeente worden via de bibliotheek doorverwezen naar het Erfgoedhuis. 'De Nacht van de Geschiedenis' in de openbare bibliotheek is een samenwerking van de bibliotheek, het Davidsfonds en het Erfgoedhuis Kortenberg.

Het Erfgoedhuis Kortenberg zorgt voor een maandelijks historisch artikel in het gemeenteblad *Zoeklicht* van Kortenberg. Ook de adviezen voor nieuwe straatnamen volgens vaste toponymische regels komen van het Erfgoedhuis.

De samenwerking met Heemkunde Vlaams-Brabant en met de Gidsenbond Dijleland is schitterend. Heel wat projecten verlopen gemeenschappelijk, bijvoorbeeld

de Lodewijk Van Beethoventochten in 2005 en de Hertogen van Brabanttochten in 2006. Bestuurslid Maria Rütten coördineert het project voor de uitstappen in Duitsland en voorzitter dr. Henri Vannoppen voor de uitstappen in Vlaanderen.

Het Erfgoedhuis stelt jaarlijks per sectie een jaarverslag op voor de Algemene Vergadering en maakt bij voorbaat een jaarplanning voor het volgende jaar. De rekening en de begroting worden op de Algemene Vergadering gepresenteerd. De redactieraad brengt dan verslag uit over het tijdschrift *Curtenberg*, dat vijf nummers per jaar omvat, waarvan één dubbelnummer. Secretaris Maurice Vanderauwera is hoofdredacteur van *Curtenberg*. Bestuurslid Danny Claes staat voor de verzending in. De Algemene Vergadering is het moment van de algemene evaluatie.

BESLUIT

Een erfgoedhuis is noodzakelijk om een modern erfgoedbeleid te kunnen voeren. Het Erfgoedhuis Kortenberg, gerund door vrijwilligers, is een interessant model in dat kader in Vlaanderen. Hopelijk volgen er nog vele erfgoedhuizen in binnen- en buitenland. ■

1 Henri Vannoppen is burgemeester van Kortenberg en voorzitter van de politieraad Herko.